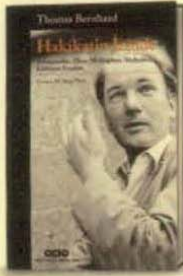

ÇIĞLIKLA SUSKUNLUK ARASINDA BİR ADAM: THOMAS BERNHARD

İlker Aslan

Thomas Bernhard'ın dilimize çevrilen son eseri; konuşmaları, okur mektupları, söyleşileri ve edebiyat yazılarından oluşan metinlerinin toplamı olarak **Yapı Kredi Yayınları** tarafından **Kitaplaştırılan Hakikatin İzinde**. Bernhard okurlarının alışkın olduğu huysuz, sert, lafını esirgemeyen klasik Bernhard üslubu, bu **kitap** içerisinde yer alan irili ufaklı bütün yazılarda yine kendini gösteriyor. **Kitaptaki** söyleşilerden birinde kendisine sorulan "**Kitaplarınızın** akıbetine merak duyuyor musunuz?" şeklindeki soruya, her ne kadar "Kendi akıbetime bile merakım yok, kaldı ki **kitaplarınkine** olsun." (s.203) diye cevap verse de metinlerinin bugün ulaşılabilir olması, okurlar için bir hayli kıymetlidir diye düşünüyorum. Onun eserlerinde sadece "huysuz bir adamın" hayata dair bakışını değil, aynı zamanda kendi zamanının siyasi ve toplumsal koşullarıyla birlikte **sanat** çevrelerinin yozlaşmış ilişkilerini de görmek mümkün. *Hakikatin İzinde* bu anlamda Bernhard'ın hem kişisel tarihiyle yüzleşmesinin hem de içinde bulunduğu edebiyat ve **sanat** dünyasıyla nasıl bir ilişki kurduğunun ipuçlarını taşıyor.

İçerisinde yer alan yazıların türe göre dizilmemiş olması, ilk bakışta karmaşık bir toplam gibi görünüyor. Ancak tercih edilen kronolojik sıralamanın, Bernhard'ın yazarlık yolculuğunda onu anlamak adına daha uygun bir diziliş biçimi olduğu düşünülebilir. Öyle ki bu metinler sırayla okunduğunda Bernhard'ın kişisel hayatındaki iniş ve çıkışları; sesinin yükseldiği, kaleminin sivrildiği dönemlerle nispeten sakin (Bernhard ne kadar sakin olabilirse, o kadar) sularda gezdiği dönemleri görmek mümkün.

Hakikatin İzinde
Thomas Bernhard
Çev. M. Sami Türk
Yapı Kredi Yayınları

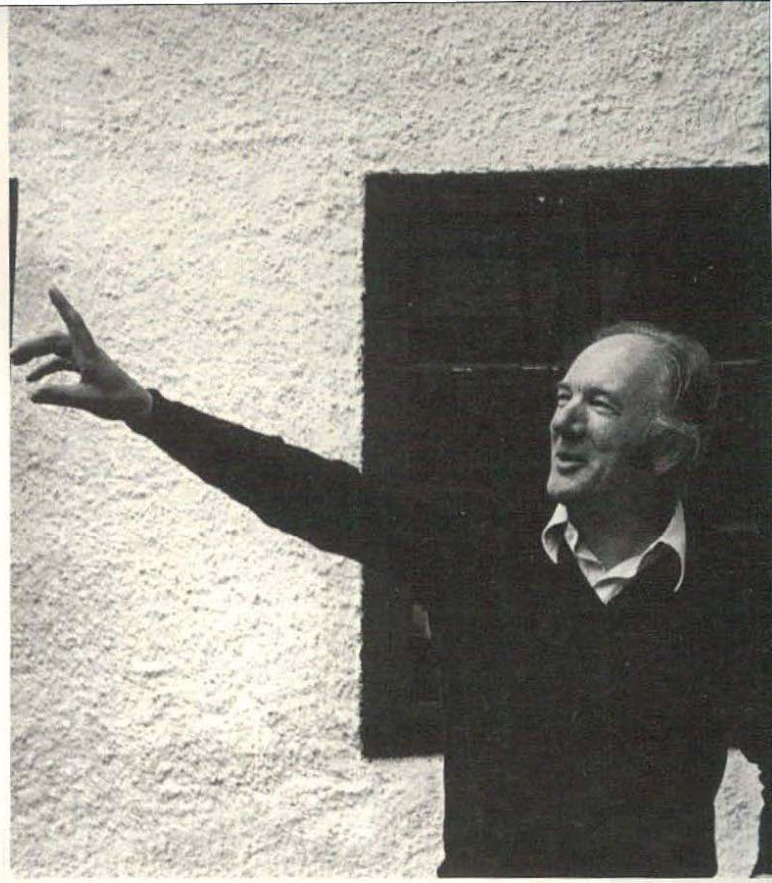
Kitaptaki metinler, Bernhard'ın bütün bir hayatından izler taşıyor dedik. Bu yüzden de tek bir izlek etrafında toplanmayan, farklı zamanlarda farklı konular için yazılan/söylenen metinler bunlar. Kimi zaman bir ödül konuşmasında kendisini dinleyenlere hitap ederken, kimi zamansa kendisine yöneltilen bir suçlamaya veya sert bir eleştiriye cevap verirken görüyoruz Bernhard'ı. **Kitap** içerisinde yer alan irili ufaklı metinlerin kimisi bir başlıkla, kimisi ise başlıksız olarak verilmiş. Bazı metinlerde Bernhard, "Saygıdeğer dinleyiciler, saygıdeğer konuklar, saygıdeğer bakan vb." şekillerde konuşmaya başlıyor olsa da ilk bakışta bu konuşmaların nerede, ne sebeple yapıldığını anlamak zorlaşabiliyor. Kitabın sonunda yer alan "Ekler" bölümü işte bu yüzden çok kıymetli. Metinlerin başında her ne kadar yazıldığı/söylendiği tarih yer alsa da "Ekler" kısmında hemen bütün yazılar için fazladan açıklamalar yapılmış. Bu anlamda Bernhard'ın bu metinleri nerede, kimlere, hangi olaylar neticesinde yazdığı/söylediği de daha net bir şekilde ortaya çıkıyor. "Ekler" kısmı bu anlamda bir hayli aydınlatıcı ve mutlaka her bir başlık için ayrı ayrı dönülmesi, okunması gereken notlar içeriyor.

Kitabın ismi belli ki tesadüf değil: *Hakikatin İzinde*. Bernhard'ın eserlerinde gerçek(lik) önemli bir yer kaplar. Bunu kendisiyle yapılan röportajlarda da –ki Kurt Hofmann *Thomas Bernhard'la Konuşmalar*² kitabında, Bernhard'ın aslında röportaj vermekten hiç hoşlanmadığı dile getirmişti- belirten Bernhard, gerçeğin hayatında ve dolayısıyla eserlerinde nasıl bir yer kapladığını da vurgulamış oluyor: "İster tiksindirici olsun, ister güzel," diyor Bernhard, "herkes gerçekliğe aittir. Bundan kaçamazsınız." (s. 84) ve "Hakikat aslında sadece, ona bir ama ekleyip cümleyi tamamlamaktır." (s.86) diye ekleyen Bernhard'ın bu sözleri, eserlerini hangi gözle yazdığına dair ufak bir ipucu göstermiyor mu bizlere zaten?

Thomas Bernhard deyince akla her ne kadar ilk olarak roman ve öyküleri gibi düzyazı kurmaca metinleri gelse de onun aynı zamanda bir tiyatro yazarı

olduğu da unutulmamalı. Bu anlamda, kitaptaki önemli noktalardan birisini onun tiyatrocü kimliği oluşturuyor. Bu kimlikle kaleme aldığı veya dile getirdiği yazılarda okurun dikkatini çekebilecek önemli noktalardan birisi, -ki bunu edebiyatçı kimliğinde de görüyoruz sık sık- dönemin sanat çevreleriyle olan hesaplaşmaları. Lafını esirgmeden söylüyor Bernhard. Buna alışkınız. Onun sert mizacı zaten neredeyse bütün yazılarında hissediliyor ki bunu farklı romanlarında da görmek mümkün. “Bütün Avusturyalı sanatçılar sonunda devlet ve onun alçak politik emelleri tarafından satın alınıyor ve kendilerini bu insafsız, adi ve alçak devlete satıyorlar; büyük bir bölümü de hemen işin başında satıyor. Onların sanatçılıkları devletle işbirliği yapmaktan başka bir şey değil, gerçek bu.”³ diyordu bütün sert tavrıyla *Odun Kesmek*’te. Bu romanından yıllar önce de Salzburg Festivalleri Başkanına, “Festival oyunlarına ihtiyacım yok.” (s. 79) diyerek benzer biçimde bir ret mektubu kaleme almıştı esasında. Aralarında neredeyse on beş yıllık bir zaman farkı olsa da Bernhard’ın dönemin sanat camialarına, ödüllere, festival komitelerine karşı takındığı tavrın değişmediğini görmek, onun aslında kendi içinde ne denli tutarlı bir kişilik barındırdığının da bir göstergesi olsa gerek. Kitapta bu ve benzeri konularla ilgili pek çok dikkat çekici nota rastlamak mümkün.

Kitapta –biraz kişisel olacak belki ama- beni en çok etkileyen yazılardan biri Bernhard’ın genç yaşına aldırılmadan kaleme aldığı “Genç Yazarlara” başlıklı yazısı. Yazının tarihinin 1957 olduğu düşünülürse, 1931 doğumlu Bernhard’ın oldukça genç bir yaşta gençlere seslendiğini söylersek yanlış olmayız sanıyorum. Burada öyle cümleler var ki bugün de güncelliğini koruyor. Bir yazarı, bir metni büyük yapan da belli ölçülerde çağının sınırlarını aşmış olması değil midir zaten? “Sahip olmanız gereken,” diyor Bernhard, “sağlık sigortaları ve burslar, ödüller ve teşvik ikramiyeleri değildir; ruhunuzun ve bedeninizin vatansızlığıdır, her gün yaşayacağınız umutsuzluktur, terk edilmişliktir, soğuktan titremenizdir, her gün geri dönmenizdir. [...] İhtiyaç duyduğunuz şey; birinin ayağa kalkıp ölüp gittiği, yağmurun taşı yıkadığı ve güneşin işkenceye döndüğü her yerdedir.” (s.26) Genç yazarlara, “hayatın kendisine” dikkat etmelerini öğütleyen genç Bernhard’ın bu sözleri, kendi yol haritasını görmek açısından da önemli. Bir bakıma kendi manifestosunu oluşturan Bernhard’ın ömrünün herhangi bir döneminde ödülleri önemsememesi, onun “sahip olmanız gereken ödüller ve teşvik ikramiyeleri değil” cümlesini bir hayli doğruluyor gibi. Bernhard belki de bu satırlarda kendisine sesleniyor, sanat hayatı boyunca neleri doğru yapması gerektiğini dile getiriyordu.

Hayatı ölümlerle, hastalıklarla, karanlık günlerle dolu Bernhard’ın. 1949’da, henüz 18 yaşındayken önemli bir akciğer rahatsızlığı geçirir. Bu rahatsızlık ölene dek izlerini sürdürür. Aynı yıl çok sevdiği büyükbabası, bir yıl sonra da annesi ölür. “Galiba hayatında herkes bir yerlerden bir tekme ama okkalı bir tekme yemeli.” (s.83) diyen Bernhard, tekmeyle belki de çok genç yaşlarda kendisi yemiştir bile. Ölümü kendisine böylesi önemli bir izlek olarak seçmesi de bu yüzden şaşırtıcı olmasa gerek. Kitapta da ölüm üzerine pek çok farklı yazıda çeşitli vurgularına denk geldiğimiz Bernhard’ın romanlarında, öykülerinde de ölüm teması sık sık karşımıza çıkar. Bernhard için ölüm, hayatın önemli bir parçasıdır. Belki de en önemli parçası. “Övülecek, yerilecek, yakınılacak hiçbir şey yok ama birçok şey gülünç; ölümü düşününce her şey gülünç.” (s. 59) diyen Bernhard’a hak vermemek mümkün mü?

Hakikatin İzinde, Bernhard’ı biraz daha yakından tanımak isteyenler için mutlaka önemli bir rehber olacaktır. Onun okurları zaten kendisinin mizacını, üslubunu yakından biliyordur. Ama bu kitapta yer alan notlar, konuşmalar ve cümleler Bernhard’ın o bilindik karakterini bir nebze daha yakından görmeye, onu biraz daha tanımaya yardımcı olacaktır. *Hakikatin İzinde*, çığlıkla suskunluk arasında duran ama sesi her zaman gür çıkan bir yazarın önemli cümleleri... ■

1. Thomas Bernhard, *Hakikatin İzinde*, YKY, 2017. (Metin içerisinde bu kitaptan yapacağım alıntılarda bundan böyle sadece sayfa numarası belirtmekle yetineceğim.)
2. Kurt Hofmann, *Thomas Bernhard’la Konuşmalar*, YKY, 2012
3. Thomas Bernhard, *Odun Kesmek*, YKY, 4. Baskı, s.122.